

memorii | jurnale

Teodor Baconschi s-a născut în 1963, la București. După un doctorat în antropologie religioasă și istorie comparată a religiilor la Universitatea Paris-Sorbonne (Paris IV, 1995), a urmat studii post-doctorale la New Europe College (București, 1996). A fost director al Editurii Anastasia (1995–1996), apoi redactor-șef în TVR (emisiunea *Viața spirituală*, 1997). În 1997 a intrat în diplomație, reprezentând succesiv România ca ambasador la Vatican, Lisabona și Paris. În perioada decembrie 2009 – ianuarie 2012 a îndeplinit mandatul de ministru de externe al României.

Publicații, sub semnătura de autor Teodor Baconsky: *Le rire des Pères. Essai sur le rire dans la patristique grecque*, Desclée de Brouwer, Paris, 1996 (*Râsul patriarhilor*, Anastasia, 1996; Humanitas, 2008); *Iacob și îngerul*, Anastasia, 1996; *Ispita binelui. Eseuri despre urbanitatea credinței*, Anastasia, 1997; *Turn înclinat. Fragmente de arheologie profetică*, Curtea Veche, 1999; *Roma caput mundi* (împreună cu Horia Bernea), Humanitas, 2000; *Pe ce lume trăim*, Editura Pro, 2004; *Insula Cetății. Jurnal parizian*, Curtea Veche, 2005; *Despre necunoscut*, Humanitas, 2007; *III incursiuni în Cotidianul românesc* (ilustrații de Devis Grebu), Curtea Veche, 2009; *Bisericile de lemn din Maramureș* (album UNESCO), 2010. Sub semnătura Teodor Baconschi: *Creștinism și democrație*, Curtea Veche, 2011; *Legătura de chei. Mărturii diplomatice* (în dialog cu Armand Goșu), Curtea Veche, 2013; *Facebook. Fabrica de narcisism*, Humanitas, 2015.

Dan-Liviu Boeriu (n. 1981) este absolvent al Facultății de Drept a Universității de Vest din Timișoara. Scrieri ale sale au apărut în antologiile Cercului literar de la Oradea. Din anul 2010 este prezent în presa culturală cu cronici literare și colaborează cu reviste precum *Familia*, *Zona literară*, *Revista de suspans*, *Accente*, *Literatura de azi*. În 2014–2015 a purtat dialoguri publice, reunite sub genericul Cercului literar de la Cărturești, cu personalități ale lumii culturale: Ana Blandiana, Gabriel Liiceanu, Dan C. Mihăilescu, Andrei Pleșu, H.-R. Patapievici. Semnează cronici literare în revistele *România literară* și *Poesis International*.

TEODOR BACONSCHI

ÎN DIALOG CU

DAN-LIVIU BOERIU

ANATOMIA RATĂRII

TIPURI ȘI TARE DIN ROMÂNIA POSTCOMUNISTĂ

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Vlad Russo
Coperta: Ioana Nedelcu
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Cristian Negoită
DTP: Andreea Dobreci, Dan Dulgheru

Tipărit la Tipo Lidana – Suceava

© HUMANITAS, 2016

ISBN 978-973-50-5305-5
Descrierea CIP este disponibilă
la Biblioteca Națională a României.

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021 408 83 50, fax 021 408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0372 743 382, 0723 684 194

„Nu este oare mai bine ca, în loc să ne conferim blazoane iluzorii, să învățăm mai bine ce suntem cu adevărat? Nu există vindecare decât prin adevăr. Dar adevărul nu trebuie spus cu încrâncenare, ci cu înțelegere și cu dragoste, și nu fără zâmbet. La noi, lucrurile nu se îndreaptă când cineva își arogă rolul de a biciui, scrâșnind, moravurile, de undeva de sus, din transcendența unei conștiințe presupuse fără greș. E bine să ne judecăm, cu dreptate, noi pe noi înșine, sperând că orice act de cinstită și lucidă cântărire de sine va da cu vremea roadă în imanența conștiinței obștești.“

Petru Creția, *Homo valachicus*

Cuprins

I. CONFUZII, RĂTĂCIRI, PERPLEXITĂȚI

„Cum se crapă un pic cămașa cu butoni, apar ițarii și treningurile aurorale din anii '90 (Adidas Torsion)“	16
„ <i>Less is more</i> “	21
„Noi avem de-a face, zilnic, cu patologii ale urii de sine“	25
„Criteriile de validare socială se bifurcă tragicomic între idolatrizarea și diabolizarea Străinului“	33

II. MICI TIPOLOGII DE TRANZIȚIE

1. Corporatistul	41
2. Ecologistul	55
3. Indignatul	68
4. Relativistul & nostalgicul	79
5. Descurcărețul	91
6. „Băieții deștepți“	101
7. Țoapa & cocalarul	107
8. Cetățeanul digital	117

III. INTELLECTUALUL,
LIDERUL DE OPINIE, OMUL POLITIC

1. Intellectualul	133
2. Jurnalistul	149
3. Omul politic	160

IV. PATOLOGII REVIZITATE

1. Mania persecuției	181
2. Miturile	187
3. Teoria conspirației	193
4. Biserică, religie, credință	199
5. Capra vecinului	208
6. Bășcălia	213
7. Divertismentul	218
8. Regii șoselelor	224

I
CONFUZII, RĂTĂCIRI, PERPLEXITĂȚI

DAN-LIVIU BOERIU — *Dragă domnule Baconeschi,*

Vă propun un dialog despre tipologiile românești ale ultimului sfert de secol. Într-o anumită măsură, sunt convins de faptul că multe dintre defectele despre care vom vorbi nu sunt conjuncturale, după cum probabil vom (re)descoperi împreună, ci doar proiecții în timp ale unor tare mult mai vechi, cu origini insondabile. Pe de altă parte, n-aș vrea nici să cădem într-un soi de didacticism arid, gata să-și anexeze, ca într-un insectar gigantic, categorii și formule goale de conținut. Pornim la drum cu ideea concretă a unui cotidian deseori halucinant, dar — îmi permit s-o spun — nici odată plictisitor. Un cotidian din care — vrem, nu vrem — facem parte. Țin să fac această precizare pentru că postura insului detașat complet de mediul în care se desfășoară mi se pare impură și pernicioasă. Avem, așadar, ocazia să punem față în față două tipuri de experiență — una mai consistentă, alta mai firavă — din îmbinarea cărora să putem trasa liniile incipiente ale unui posibil diagnostic.

Întâmplarea face să vă scriu aceste prime rânduri în a doua zi de Crăciun, când încă tihna sărbătorii e suverană și, deci, poate da naștere unor meditații corelative. Asta, firește, după ce treci cu brio de etapa ospățului baroc, a șuetei

convenționale și a fericirii subînțelese. Am observat, de pildă, că în ultimii ani raporturile mele cu scenariul românesc al Crăciunului s-au schimbat radical. Dacă la început priveam cu o anume condescendență febrilitatea spasmodică a gospodinelor înainte de marea sărbătoare, goana după cadouri ori tendința (care ascunde complexe mai vechi) de a strânge, pentru cele câteva zile de odihnă, cantități impresionante de mâncare și băutură, astăzi sunt mai rezervat, pentru că mi-am dat seama că mai important decât agitația aceasta obositoare e substratul afectiv care o potențează. Adică mai enervantă decât kinetica aceasta aiuritoare a oamenilor pe ultima sută de metri (își cumpără baxuri de apă, tone de carne, miliarde de sticle de alcool, de ți-i imaginezi ascunzându-se, odată ajunși acasă, în buncăre, în așteptarea sfârșitului lumii) mi se pare atitudinea clișeofobilor neobosiți, care iar dau ochii peste cap și se uită dezaprobat la cei de mai sus cu reproșuri de tipul: „Vai, voi nu vedeți că totul e un stereotip kitsch, că globurile-s de plastic, că bradul e cadavru, că sărbătoarea e artificială și subculturală?” Dar chiar să fie așa (le-aș răspunde), nu e, totuși, mai important că oamenii au ales să aibă parte de niște zile în care prioritară să le fie bucuria, convivialitatea, bunătatea? Nu cântăresc acestea, omenеște vorbind, mai mult decât derapajele „estetice”? Nu sunt ele mai prețioase în plan uman decât aroganța retorică a celor care-i disprețuiesc? Sunt curios, domnule Baconschi, unde vă situați dumneavoastră în această luptă a veseliei tonice cu imperativul vigilent al strămbătorilor din nas.

TEODOR BACONSCHI — Mă bucură ideea de a dialoga pe tema societății românești postcomuniste. Nu pentru că ar lipsi de pe piața ideilor diagnosticul *supărat-pe-lume-*

și-pe-viață, ci pentru că o discuție de acest soi proiectează noi lumini asupra vechilor noastre unghere întunecate. Modelul „celor 6 maladii ale spiritului“, construit de Noica, ne urmărește, cu bune și mai puțin bune. Mai puțin bună este, de pildă, metafora *intelectualului-vindicător*, care știe de ce suferă pacientul și pretinde că posedă remediul. Nu există psihopatii colective și nici sociopatii supraindividuale. *Societatea* e o pură abstracție, cu valoare operativă în științele sociale. După mine, există doar tendințe, idei generice, reprezentări, fantasme, complexe mutate din sfera psihanalizei în cea a sociologiei. Ca subiecți ai statului modern, trăim o istorie concetrică: suntem români (pentru că a existat 1918), suntem și europeni (adică oameni ai lumii libere) și exponenți ai speciei *homo sapiens*. Pentru buna așezare a dialogului nostru, aș spune din start că mă opun esențialismului ontologic (nu există o „substanță“ ireductibilă a românității) și etnocentrismului de toate felurile: cred că datorria intelectualului nu e aceea de a-și flata nația ca pe o singularitate impecabilă, ci aceea de a o iubi lucid, adică de a-i spune pe șleau ce nu funcționează.

— *Există, azi, un pericol al lucidității excesive?*

— Firește că și luciditatea e rea în exces, ca orice altceva. Simt adesea că greșesc, privind totul prin ciobul malefic din *Crăiasa Zăpezilor*. Nu-mi sunt neapărat simpatice optimiștii necondiționați, dar nici cârcotaș profesionist n-aș vrea să devin: ar fi un abuz asupra *moderației* care definește spiritul conservator, adică mentalitatea teologico-politică pe care o cultiv. Rămân atașat antropologiei culturale, care mi-a oferit codul ei hermeneutic. Sunt

convins că omul e o ființă contradictorie. Suntem capabili simultan de crimă și sacrificiu. În fiecare dintre noi trăiește o ființă periculoasă pentru ea însăși și pentru ceilalți, dar fragilă și deschisă spre infinitatea ideii divine. Comportamentul nostru cotidian e o demonstrație practică a gândirii noastre simbolice, așa cum e modelată ea prin istorie.

— *Îmi puteți da un exemplu concret?*

— De pildă frenezia gospodinei în perioada Crăciunului e *tradițională*, după lungul post rânduit de Biserică, dar și *recentă*, căci amintește penuria alimentară din anii comuniști. Post nu prea mai ține mireanul de rând, însă i-a rămas mândria de a demonstra familiei și prietenilor că masa e plină. Sărbătorile sfinte, pe care „Europa“ le vrea, de la Bruxelles, laicizate radical, sunt, la noi, luptă personală cu iarna, care scade energia și devitamizează. O luptă cu frigul – jalnic personaj al tinereții multora – și cu foamea de cămin sau de bloc, aceea rea, cu pateuri râncede, compot de prune, creveți vietnamezi prăjiți în ulei ruginit și beții cu lichior de nuci... Suprerealismul tragic al supraviețuirii în comunismul terminal nu a dispărut din mintea noastră: orgia culinară de Crăciun răzbună ani întregi de privațiune, improvizație și incertitudine...

— *Pe de altă parte, probabil că e vorba și despre potențarea voluntară a mitului ospitalității românești. În paranteză fie spus, Andrei Pleșu scria undeva că, dincolo de „rezistența prin cultură“, noi am fost promotorii unei rezistențe prin mâncare. Indiferenți la penuria generalizată, găseam întotdeauna supape (schimburi suprarealiste de mărfuri,*

de tipul „un Kent pentru două pachete de unt“), așa încât străinii care ne vizitau țara rămâneau perplecși constatând că nimic din ce știau ei despre sărăcia românească nu stătea în picioare: erau chemați la chermize îndestulătoare, la mese copioase, cu cantități demne de ospete regale. Și asta în plin ceaușism gri și deprimant.

— E remarcabilă inerția stereotipului național-comunist despre „ospitalitatea“ românească. Și văd că sunteți familiarizat cu relațiile occidentalilor, șocați să găsească, în plină criză alimentară ceaușistă, case cu masa îmbelșugată. Țsta-i adevărul, suportam pe atunci orice: să se vadă sărăcia, industria grea, poluantă și depășită tehnologic, infrastructura rahitică, urâtenia și cenușiul garderoberelor... numai să nu fim socotiți flămânzi, linge-blide... Mai toți am avut în acei ani vreun oaspete străin, rudă, prieten, și ne-am dat peste cap pentru a scoate, din piatră seacă, de sub tejghele, cu bacșișuri grase, de-ale gurii pentru masa festivă oferită ca amfitrioni. Privind astăzi freamătul gastronomic apărut la fiecare Crăciun, mă încercă un soi de duioșie față de noi toți, chiar dacă știu că „lăcomia pântecelui“ rămâne un păcat capital... Am observat însă amândoi că, pe lângă stilistica majoritară, diform pantagruelică, s-au conturat și opțiuni *soft*, *vegan*, *bio* sau felurite minimalisme *nouvelle cuisine*, tot mai prizate în „partea de sus a clasei de mijloc“ (*the upper middle class*). Românii cultivați și obișnuiți deja cu o bunăstare peste medie au devenit partizanii enologiei, preferă calitatea, exclusivitatea și snobismul menit să exalte noile „arte ale mesei“... Dacă vreți, putem aborda comportamentul acestei categorii, care dă tonul unor transformări mai ample, dar și mai lente, în straturile de „bază“ ale societății.

„Cum se crapă un pic cămașa cu butoni,
apar ȋtarii și treningurile aurorale din anii '90
(Adidas Torsion)“

DAN-LIVIU BOERIU — Când spunei că „nu există o
«substanță» ireductibilă a românității“ sunteți în siajul lui
Cioran, care obișnuia să ironizeze conceptul noician de
„sentiment românesc al ființei“. Nuanța aprecierii e, pro-
babil, mai ușor de apropiat dacă avem în vedere dublul
înțeles al acestui „sentiment“: pe de o parte un soi de onto-
logie etnicistă, foarte prizată în epoca în care ea a luat
ființă (mă gândesc, evident, la seducția exercitată de diver-
sele formule ideatice ale extremei drepte); pe de altă parte –
o realitate statistică. Vă dau dreptate când vorbiți despre
imposibilitatea teoretică de schematizare, până la disoluție,
a mecanismelor mentale în baza cărora funcționează o
societate, însă cred că întotdeauna există date sociologice
care pot confirma sau, după caz, infirma anumite metehne
lesne observabile cu ochiul liber. Lucrul acesta nu le face
mai puțin suportabile, însă le poate explica într-o manieră
care să-i permită receptorului o analiză comparativă
capabilă să ofere, probabil, și posibilitatea unui răspuns.

Mă bucur că ați deschis subiectul celor din așa-zisa
upper middle class, întrucât sunt perfect convins că acest
weltanschauung e indirect responsabil pentru câteva dintre

modelele comportamentale din societatea românească în ultimii 25 de ani, pe care ne-am propus să le discutăm. Am observat că toate formele (vag isterice și ostentativ-condescendente) de manifestare a „vieții bune“ păcătuiesc, la noi, prin câteva trăsături elementare. Le voi lua pe rând. Primo: ele aparțin, de regulă, unor categorii de oameni care nu au în alchimia lor exercițiul cotidian al tradiției. Nu poți deveni, în lipsa unui pedigree solid, mic burghez peste noapte, iar tendința de a te comporta ca atare aduce a bovarism. România de după 1990 nu a mai putut crea o societate de mijloc pe osatura puternică a celor care, înainte de 1947, deja făceau parte din ea. Ceea ce a rezultat la noi a fost o formă de spoială agresivă și oarecum necredibilă, câtă vreme ea devenea panașul unor inși în căutarea unei identități sociale artificiale. Iar pentru a recupera handicapul acesta (al lipsei tradiției), și-au inventat preocupări menite a le spăla rușinea. Una dintre acestea e căutarea „autenticității“ cu orice preț. Cunoașteți, cu siguranță, tipul uman despre care vorbesc: genul de economist cu leafă mare care, din când în când, simte nevoia să-și lase acasă costumul de firmă, uniforma corectă, la dungă, și care merge la birou îmbrăcat într-o ie, ca să celebreze faptul că e în permanent contact cu valorile strămoșești. E același tip uman care, dintr-un soi de snobism întors pe dos, idealizează până la isterie viața la țară și care, cel puțin o dată pe an, se „rupe“ de civilizație ca să pască două, trei găini într-un sat uitat de lume. Bineînțeles, fără ca prin asta să piardă legătura cu laptopul (de unde livrează fotografiile instant de la mulgerea vacii, de la spartul cepei în pumni ori de la cositul fânului), cu iPhone-ul, cu iPad-ul și alte gadgeturi indispensabile

traifului bucolico-idilic de la țară. E aici o afectare și o mi-mare a unei tipologii care, din această cauză, plonjează cu mare succes în ridicol.

TEODOR BACONSI — Suntem specialiștii contratimpului. Sufeream de complexul lovinescian al sincronizării cu mult înainte ca marele critic să-și fabrice teoria. Am devenit parte a *commonwealth*-ului bizantin abia după ce orașul imperial de pe Bosfor a căzut sub puterea Semi-lunei otomane. Apartenența la tradiția creștinismului răsăritean ne-a expus la cinci secole de turcocrăție. Dar și la contra-presiunea rivalilor geopolitici ai Imperiului Otoman, Imperiul Țarist și cel Habsburgic (înlocuit în ultima parte a secolului al XIX-lea prin decadentul dualism Austro-Ungar). Admit că e neconcludent să acuzi contextul istoric, pentru a-ți justifica subdezvoltarea economică: absolut orice fapt sau proces istoric e lipit de un anumit context. Proiectarea propriei nevrednicii asupra dușmanilor ereditari („marile imperii hrăpărețe“, nemiloase cu un biet popor de păstori pașnici) seamănă cu discursurile de incriminare a colonialismului în elitele africane, bolnave de marxism. Da, am „prins“ un context nefericit, între ciocan și nicovală. Statalitatea românească a apărut târziu și a fost constant provocată de agresiunea acestor vecini duri, mai puternici, implacabili. Însă nu-i mai puțin adevărat că n-am putut fi noi deasupra: ne-au copleșit migratorii și alții *pentru că nu s-a întâmplat invers.*

— *N-aveam, deci, nici o scăpare...*

— Am avut de partea noastră avantajul demografic, nu și pe cel militar. Sigur că trecutul nostru de servitute a fost transfigurat prin narațiunea românismului post-